

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۵/۲۱

برهان الدین سعیدی

حکمت چیست؟

حکمت دنیا فزاید ظن و شک

حکمت دینی پرد فوق فلک

مولانا جلال الدین محمد بلخی

حکمت: در ادبیات « علم، دانش، خرد، فرزاندگی، پند، اندرز، حلم، بردباری، راستی، درستی و کلام موافق حق » را گویند. مترادف حکمت: « دانایی، خردمندی، نکاویت و هشیارگی » است؛ متضاد حکمت: « نادانی، جهالت و حماقت » و جمع حکمت: « جگم » میباشد.

فلاسفه یونان بوستان: حکمت را نقطه اوج کمال انسانی؛ زیستن، شناخت حقیقت و دستیابی به فضیلت تلقی میکردند. چنانچه: سقراط: حکمت را تلاش و جستجوی برای حقیقت تعریف کرده؛ افلاطون: حکمت را بالاترین فضیلت در شناخت حقایق و توسل به سعادت حقیقی میدانست و همچنان ارسطو: حکمت را « دانش حقایق هستی » خوانده و آن را به « حکمت نظری و حکمت عملی » تقسیم نموده است.

– حکمت در آئین زردشتی: به اساس اخلاق « پندار، گفتار، کردار نیک » بنا شده است؛ حکمت در آئین بودایی: درک عمیق، مستقیم و شهودی از ماهیت واقعی هستی است و حکمت در آیین هندو: دانش حقیقی « ویدیا » و معرفت عالی « جنانا » نامیده شده است.

– حکمت در ادیان ابراهیمی: به معنای دانش الهی، نور الهی و شناخت حقایق هستی مسما شده و خاصاً دین مبین اسلام که دین « علم، قول و عمل » است در رابط حکمت معتقد است که: حکمت « نوری » الله سبحانه و تعالی میباشد و ارکان اصلی آن: « شناخت حقایق هستی، شناخت الله تعالی و درک اسرار عالم » بوده و حتی قرآن کریم بنام « حکمت، حکیم و کتاب » مسمی شده است.

حکمت در تصوف و عرفان: دانش عمیق و شهودی است که از طریق تهذیب نفس، مشاهده قلبی و تجلی نور الله تعالی حصول میگردد و صوفیان اعتقاد دارند که: حکمت؛ دانش و معرفت عمیق قلبی « شهود » است که از طریق تهذیب نفس و عشق حقیقی به الله تعالی عزیز، کسب میشود.

شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاری « هروی »؛ « برای حکمت سه درجه « دیدن، گفتن و زیستن » تعیین کرده و آن را به شرح ذیل تعریف مینماید: « حکمت آن نور است که شعاع آن بر تو زند، زبان به صواب ذکر بیاراید، و دل به صواب فکر بیاراید و ارکان به صواب حرکت بیاراید، سخنی که گوید به حکمت گوید، دلها رباید، جانها را صید کند، فکرت که کند به حکمت کند، باز وار پرواز کند و در ملکوت اعلی جولان کند و جز در حضرت عنایت آشیان نسازد. »

الهی!

– میدانم که حکمت « علم » و « آئینه دل » است! آن آئینه دل که با « صیقل دل و تهذیب نفس » منجر شده و در آن « نور حق و علم حقیقی »، تجلی کرده و راه وصول به سرچشمه حقیقت، خیر و سعادت؛ آدمی میشود.

– میدانم که حکمت « معرفت یقینی حق تعالی » است: آن معرفت یقینی؛ که بنابر مرحمت الهی توام با « علم الیقین، عین الیقین و حق الیقین » کسب میشود.

– میدانم که حکمت « نور » است: آن نور الهی که بر علاوه « فطرت و علم اکتسابی »؛ با صیقل دادن آئینه دل توام با: « عشق حقیقی، تزکیه نفس، تواضع و فروتنی، اخلاق حمیده، صبر و پایداری،

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی دلیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکې په خیر و لولئ

شکرگزاری، امانت داری، تکبر و غرور، بندگی و عبادت خالصانه، عطش ادراک حقایق و... « بنام حکمت الهی « علم لدنی »؛ مستقیم به قلب « صدر » آدمی، بخشیده و متجلی میشود. پس؛ آی الله تعالی حکیم و با حکمت!

با لطف و رحمت خویش؛ قلم را با « نور حکمت » منور ساز تا از عیوب، جهل و رذایل نفسانی پاک گردد و با بصیرت سالم، با نیت پاک، با اقوال، احوال و کردار صالح؛ به سوی صلاح، خیر و سعادت انسانی؛ هدایت نیکی شوم.

امین یا رب العالمین
برهان‌الدین سعیدی

منابع و مأخذ:

- سوره البقرة؛ ایه مبارکه « ۲۶۹ » در مورد حکمت و خیر فراوان الله سبحانه و تعالی.
- سوره الکهف؛ ایه مبارکه « ۶۵ »: در مورد « علم لدنی » و داستان حضرت موسی « ع ».
- سوره لقمان؛ آیات مبارکه « ۱۲ - ۱۹ »: در مورد حکمت و نصایح لقمان حکیم.
- سوره الأنفال؛ ایه مبارکه « ۲۹ »: در مورد اینکه الله تعالی برای شما قدرت تشخیص میدهد.
- سوره الزمر؛ ایه مبارکه « ۲۲ »: مورد گشادن صدر و تجلی نور الهی در دل.
- سوره البقرة؛ ایه مبارکه « ۲۳۱ »: در مورد نام بردن قرآن کریم به « کتاب و حکمت ».
- صد میدان: خواجه عبدالله انصاری: صفحه « ۲۵ » سه درجه حکمت: « دیدن، گفتن و زیستن ».
- کشف‌الاسرار و عدة‌الابرار « تفسیر خواجه عبدالله انصاری »: ابوالفضل رشیدالدین میبیدی، صفحه « ۳۸۵ »، تفسیر سوره بقره، ایه « ۲۶۹ » در مورد تعریف حکمت.
- کتاب شیخ الاسلام خواجه عبدالله انصاری هروی: مولف داکتر محمدسعید « سعید افغانی »، صفحات « ۲۱۷ و ۳۱۳ » در مورد علم حکمت.
- الاشارات والتبیهات ابن سینا: مولف مولانا سعید افغانی صفحات « ۶۸ - ۷۰ » در مورد حکمت.
- تفسیر احمد: مولف مولانا امین الدین « سعیدی »، جزء « اول، دوم و سوم »، صفحه « ۴۷۸ » سوره البقره، ایه « ۲۶۹ » تفسیر و بیان حکمت.
- گزیده کیمیای سعادت: امام محمد غزالی؛ صفحه « ۲۶ - ۳۱ » در مورد معرفت یقینی. - شعر مولانا جلال الدین بلخی: مثنوی معنوی، دفتر دوم، بخش « ۹۲ » در مورد حکمت.
- فرهنگ زبان فارسی: دکتر مهشید « مشیری » صفحه « ۳۷۲ » در مورد حکمت.
- فرهنگ فارسی عمید: تألیف حسن « عمید » صفحه « ۴۱۳ » در مورد حکمت.